

Степанко Олексій Вікторович, здобувач кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарPI НАДУ при Президентові України, м. Харків

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Сутність виховання полягає в «усвідомленому і цілеспрямованому зрощуванні людини як особистості у відповідності зі специфікою цілей, соціальних груп і організацій, в яких воно здійснюється» [2, с. 87]. Виховання охоплює весь життєвий період людини, починаючи від її народження, проте лише на початковому етапі цей процес має інтенсивний характер. Саме він співпадає з роками людини, коли вона навчається у закладах освіти. Відтак з початкових етапів розвитку людини в процесі освіти та через процеси виховання відбувається перетворення особистості на соціальну, громадську істоту.

Слід зазначити, що серед всіх функцій освіти більшість науковців й педагогів вважають виховну функцію однією з головних і значущих, оскільки ця функція забезпечує виховання культури почуттів, культури мислення, моральних норм, естетичних ідеалів і смаків, працьовитості, відповідальності тощо.

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднавчого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави [4, с. 346]. Отже, одним із напрямів виховання є національне виховання, основною метою якого, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури [3, с. 65]. У документі визначаються головні складові національного виховання – громадянське та патріотичне виховання.

Гуманістичні засади громадянського виховання вперше висвітлив у 1970 р. В. Сухомлинський, який вважав організацію емоційно насиченого діяльного трудового життя шкільного колективу, який ефективно впливає на становлення громадянської позиції кожного індивіда, є першочерговою умовою формування громадянина [2, с. 149]. Сучасні українські дослідники педагогічної галузі (І. Бех, Н. Бібік, М. Боришевський, П. Ігнатенко, В. Кремень, О. Пометун, В. Сухомлинська, І. Тараненко та ін.) розвивають загальноєвропейське бачення громадянськості, визначають педагогічні основи морального і правового виховання,

принципи, методи, шляхи та засоби формування громадянських якостей особистості в сучасних умовах.

Важливе місце в громадянському вихованні належить громадянській освіті – навчанню, спрямованому на формування знань про права та обов'язки людини. Вона пов'язана з формуванням соціально-політичної компетентності, передбачає політичну, правову й економічну освіченість [1, с. 105].

Ідея патріотичного виховання на кожному історичному етапі розвитку будь-якої держави була і є однією з фундаментальних проблем філософської педагогіки. Науковці наголошували на необхідності використання надбань народної культури у процесі виховання. Сучасні вітчизняні науковці досліджують багатогранні аспекти патріотичного виховання (І. Бех, Ю. Завалевський, П. Ігнатенко, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.), визначаючи проблеми, що виникли під час формування державності в Україні, а саме – знецінення традиційних моральних цінностей, пропаганда через засоби масової інформації жорстокості, бездуховності, насильства, невизначеність в оцінці подій історичного минулого українського народу. Також на моральні та патріотичні переконання населення негативно впливає стан соціально-економічного розвитку в Україні.

Сьогодні політики, державні службовці, науковці, громадські об'єднання наголошують на необхідності вироблення принципів положень функціонування й розвитку національного виховання як одного з найголовніших пріоритетів гуманітарної політики країни та важливою складовою її національної безпеки. Це підтверджується тим, що в інформаційному просторі можна ознайомитися з текстами розроблених проєктів концепції національного (громадянського, патріотичного) виховання. Вражають дані соціологічних досліджень, які наводяться в одному із проєктів Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013-2017 роки, що серед молоді у віці 18-29 років показник готовності до еміграції становить 50,4 %, а у віковій групі 30-39 років – 42,4 % [5]. Ці дані свідчать про те, що молодь не має можливості в повній мірі реалізувати свій потенціал на Батьківщині та не мають достатній рівень матеріального благополуччя.

Виходячи з цього, національне виховання молоді має бути комплексною, системною, цілеспрямованою діяльністю органів державної влади, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів. На нашу думку, важливу роль в цій діяльності має відігравати вітчизняна система освіти.

Національне виховання дітей та учнівської молоді – створена на основі принципів національної педагогіки система поглядів, переконань, ідеалів, покликаних формувати

світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації дітей і учнівської молоді; виховання дітей і учнівської молоді на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній традиції, духовності [2, с. 567-568].

Головна мета національного виховання молоді полягає у набутті молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних відносин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [4, с. 349].

Виховними завданнями в національному вихованні молоді є:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, формування правової культури;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею своєї світоглядної позиції;
- утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, толерантності, працелюбності та інших добродійностей;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей та молоді, охорони й зміцнення їх фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- формування соціальної активності особистості через включення вихованців у процес державотворення, реформування суспільних відносин;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді. Забезпечення умов їх самореалізації, формування наукового світогляду [4, с. 349].

Принципи національного виховання студентської молоді такі:

- принцип народності – єдність національного і загальнолюдського (національна спрямованість виховання, формування національної свідомості, любові до рідної землі та свого народу; оволодіння рідною мовою, використання всіх її багатств і засобів у мовній практиці, прищеплення шанобливого ставлення до культури, спадщини, народних традицій і звичаїв народів, що населяють Україну);
- принцип природо відповідності виховання – врахування багатогранної і цілісної

природи людини, вікових та індивідуальних особливостей студентської молоді, їх психологічних, національних і релігійних особливостей;

— принцип активності, самодіяльності та творчої ініціативи – поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю студентства, утвердження життєвого оптимізму, розвиток навичок позитивного мислення;

— принцип гуманізації і демократизації виховання полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і довкілля, суспільства і природи;

— принцип гуманітаризації освіти покликаний формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення;

— принцип безперервності і наступності виховання – досягнення цілісності та наступності у вихованні, перетворення його у процес, що триває впродовж усього життя людини; нероздільність навчання і виховання, що полягає в їх органічному поєднанні, підпорядкуванні змісту навчання і виховання формуванню особистості;

— принцип диференціації та індивідуалізації виховного процесу – врахування у виховній роботі рівнів фізичного, психічного, соціального, духовного, інтелектуального розвитку вихованців, стимулювання активності, розкриття творчої індивідуальності кожного;

— принцип культури відповідальності виховання – органічний зв'язок з історією народу, його мовою, культурними та прогресивними родинно-побутовими традиціями, народним мистецтвом, ремеслами і промислами, забезпечення духовної єдності, наступності та спадкоємності поколінь;

— принцип гармонізації родинно-шкільного виховання – організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу, дотримання гуманних вимог до дітей [4, с. 349-351].

Виходячи з мети, завдань й принципів національного виховання можна стверджувати, що сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури та загальнолюдських цінностей, але за формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки.

Отже, національне виховання молоді як складова гуманітарної політики України покликане дати новий імпульс духовному оздоровленню нації, формуванню в країні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник [для студентів вищ. навч. закл.] / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Вища освіта. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації : у 2 кн. / [М. І. Панов, Ю. П. Битяк, Г. С. Гончарова та ін.] ; за ред. М. І. Пано́ва. – Х. : Право, 2006. – С.62-71.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
5. Проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2011%2812%29.proekt.php>.